Dagrun Lorgen Jensen
Romansk Institutt/ Norges Handelshøyskole, fransk. (Dagrun.Jensen@nhh.no)

Argumentasjon i fransk økonomisk fagspråk

1. Innledning

I denne artikkelen vil jeg legge frem resultatene av en analyse knyttet til arbeidet med min doktoravhandling. Denne har som arbeidstittel "Reformulation dans le discours économique, une stratégie argumentative?". Er det slik at reformulering kan være et instrument for å argumentere i økonomisk diskurs?

For å si noen ord om prosjektet mitt før jeg går over til å presentere analysen, så er det en avhandling som vil kunne plasseres innenfor den såkalte fagspråksforskningen. Økt spesialisering innen de forskjellige arbeidssektorene, som edb, økonomi, medisin, jus, osv., medfører et behov for å kunne kommunisere med økt presisjon. Man må kunne "sette ord på tingene", og de forskjellige arbeidsområdene har egne måter å uttrykke seg på og egne ordforråd eller terminologier. Min studie vil ikke være et forsøk på å skille fagspråk og allmennspråk slik fagspråksforskning ofte er, men heller en undersøkelse av et spesielt språklig fenomen (reformulering) i et fagspråk (økonomisk fagspråk). Korpuset består av taler holdt av den franske finansministeren hvor han legger frem det franske statsbudsjettet. Disse talene blir i ettertid lagt ut på internett. Et særtrekk for dette korpuset er at tallkonstruksjoner forekommer hyppig. Dette er som forventet siden materialet omhandler budsjettspørsmål. Det som kanskje er litt mer overraskende er den høye graden av reformulering av disse tallene. Faktisk blir en tredjedel av alle tallene reformulert.

2. Hva er "Reformulering"?

Med "reformulering" mener jeg - enkelt sagt - at man sier det samme to ganger, men på litt forskjellig måte. Jeg begrenser meg til reformuleringer hvor en tekstsekvens, X, reformuleres i en annen tekstsekvens, Y, som følger lineært i teksten. X og Y er bundet sammen av en strukturmarkør. Et typisk eksempel på en strukturmarkør som blir benyttet i reformuleringer kan på norsk være "det vil si": *X det vil si Y.* I mitt materiale er den strukturmarkøren som uten tvil blir hyppigst benyttet "soit" av det franske verbet "être"[1], i en sekvens som: *X soit Y.* Et enkelt eksempel kan være "100 francs français soit 123 couronnes norvégiennes". Tross en del forskning på strukturmarkører og på reformulering, er ikke "soit" nevnt i noen særlig grad. Dette er fordi – tror jeg – at "soit" er en strukturmarkør som i all hovedsak blir brukt i reformulering av og med tall[2]. Jeg lar beskrivelsen av fenomenet reformulering ligge med dette og går over til å se på reformuleringens funksjon i diskurs. Spørsmålet er:

3. Hvorfor reformulerer man?

Ifølge Øyvin Andersen (1989 : 2) har det vært reist kritikk mot uberettiget bruk av fagspråk, da dette forvansker forståelsen for alle de som ikke behersker fagspråket til spesielle miljø. Andersen (ibid.) snakker om "kommunikasjonsbarrierer" mellom personer innenfor fagmiljøene i forhold til de som ikke tilhører disse. Siden

[1] Oversettes oftest med "det vil si" eller "altså".
[2] For mer om "soit" som reformulerende strukturmarkør, se Lorgen Jensen (2000).

fagspråk generelt blir sett på som vanskelig i den forstand at lekmenn ikke forstår for eksempel vanskelige termer, kan man tenke seg at reformulering vil være et nyttig redskap for å forenkle diskursen. Man reformulerer en fagterm slik at betydningen blir klar også for andre enn spesialister. Men, hva så med reformulering av tall? Trenger man spesiell fagkunnskap for å forstå tall? En enkel forklaring kan være at et tall som sådan ikke burde være vanskelig å forstå, men når det blir snakk om mange tall, som det jo naturlig nok er i et statsbudsjett, så fører reformuleringene av tallene til at avsender dveler lenger ved hvert enkelt tall og at mottaker dermed får litt lenger tid til å ta det inn over seg. Et eksempel kan være : *...en inntekt på 100 milliarder EURO det vil si 830 milliarder kroner* hvor tallstørrelsen altså blir uttrykt både i EURO og i kroner. Det er klart at reformuleringen hjelper mottaker å få et perspektiv på tallstørrelsen og i så måte vil reformuleringene bedre forståelsen av diskursen. Når jeg snakker om argumentative reformuleringer er ikke mitt poeng å "frata" disse reformuleringene deres oppklarende evner. Jeg vil derimot forsøke å vise at i tillegg til å øke forståelsen kan reformuleringer av tall også være argumentative i den forstand at tallverdien blir "bedre og bedre" for argumentet. En professor i økonomi og historie, McCloskey, har skrevet en bok om økonomers retorikk og sier følgende

> *A man who wishes to convince the modernist neighbour will show him numbers. Numbers are believed to tell. Numbers are believed to be objective, intersubjective, conclusive. Most people, and even economists, believe that once you have reduced a question to numbers, you have taken it out of human hands.* (McCloskey 1986: 141).

Det er rimelig å anta at selv om finansministeren har som mål å presentere poster i budsjettet, så argumenterer han også for fordelingen av midler. Oppramsingen av tall er derfor mer enn en ren presentasjon. Regjeringen presenterer og forsvarer nemlig sitt forslag til statsbudsjett ved å sammenligne det med finanskomitéens motforslag.

Avsnittet jeg ser på nedenfor dreier seg om en avgiftsøkning i bensinavgiften. I finanskomitéens motbudsjett er det foreslått en større økning i bensinavgiftene enn i regjeringens budsjettforslag. Men, ifølge finansministeren er det ikke nok å øke bensinavgiften så mye som finanskomitéen foreslår for å kunne fremvise et økologisk budsjett. Finanskomitéen foreslår nemlig samtidig å fjerne et av de viktigste økologiske tiltakene, nemlig en generell avgift på forurensende aktiviteter. Jeg vil forsøke å vise hvorfor og hvordan jeg anser reformuleringene i avsnittet under som argumentative. For å forenkle analysen har jeg puttet inn bokstaver i teksten.

> ***a*** *Enfin, vous démontrez une vibrante ardeur écologique* ***b*** *puisque vous proposez d'augmenter les taxes sur le gazole de plus de 10 centimes (près de 13 centimes à la pompe) c'est à dire bien au delà de ce que propose le Gouvernement (7 centimes soit un peu moins de 9 centimes à la pompe),* ***c*** *mais en même temps vous supprimez une des mesures les plus emblématiques de l'an I de la fiscalité écologique, qui est la création d'une taxe générale sur les activités polluantes.* (min understreking)

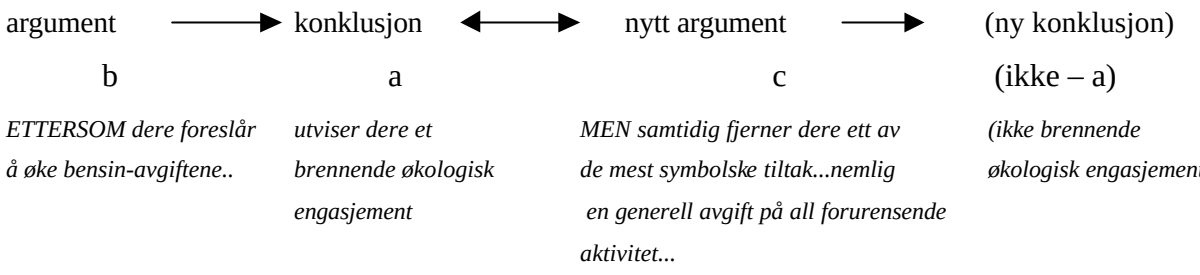
4. Analyser

Analysen tar i hovedsak utgangspunkt i tre teorier, hvor argumentasjon blir studert under forskjellig vinkling. Det dreier seg om argumentasjon som teksttype av Adam (1992), om retorisk argumentasjon av Perelman og Olbrecht-Tyteca (1958) og om argumentasjon i språket av Anscombre og Ducrot (1980, 1983, 1988, 1995).

4.1 Argumentasjon som teksttype

Først vil jeg forsøke å gjøre rede for argumentasjonen på et overordnet plan, altså uavhengig av selve reformuleringene. Ved å basere meg på Jean-Michel Adams studier om teksttyper, vil jeg lete etter

argumentative sekvenser i eksempelet. Med det mener jeg enkelt sagt at jeg ser etter argument og konklusjoner i teksten, disse kan være implisitte og eksplisitte. Poenget med denne analysen er å øke forståelsen av hele avsnittet med tanke på hvilke påstander avsender ønsker å legge frem og underbygge. Dette fordi det er enklere å forstå det argumentative målet med en reformulering når man ser argumentasjonen i hele avsnittet. Jeg foreslår

(min oversettelse)

følgende lesing av avsnittet.

(b), "ettersom dere foreslår å øke bensinavgiften", er introdusert av konnektoren "puisque", ("ettersom" på norsk) som eksplisitterer et kausalt forhold mellom (a) og (b): (b) legitimerer (a). Man kan komprimere uttrykket og si "a ettersom b". Ifølge Adam kan argumentasjon gjenkjennes i tekst både som progressive og regressive forhold. I den progressive argumentasjonen kommer argumentet før konklusjon (argument -> derfor -> konklusjon), mens i den regressive, som vi altså har et eksempel på her, vil konklusjonen komme først (konklusjon <- ettersom/ fordi <- argument).

I eksemplet blir imidlertid ikke konklusjonen om at man utviser et brennende økologisk engasjement stående. I (c), "men samtidig fjerner dere ett av de mest symbolske tiltak...", innledes et nytt argument av konnektoren "mais", eller "men" på norsk". "Men" har den egenskapen at den, i tillegg til å innlede et poeng som er argumentativt motsatt av det forutgående alltid vil innlede det "sterkeste" argumentet i en argumentasjon[3]. Med andre ord vil det argumentet som "men" her innleder være det argumentet som fører til den endelige konklusjonen, og den konklusjonen vil være det motsatte av det man først kunne anta. Jeg oppsummerer: Avsender uttaler først at mottaker utviser et brennende økologisk engasjement (a). Dette underbygger han ved hjelp av et etterfølgende argument om bensinavgifter (b). Men, i (c) kommer et nytt og motsatt argument: Mottaker har fjernet opprettelsen av en generell avgift på forurensende aktiviteter. Implisitt fører dermed dette nye argumentet til en motsatt konklusjon – notert "ikke-a": Mottaker viser ikke et brennende økologisk engasjement. Jeg har satt dette siste i parantes fordi det er implisitt.

4.2 Retorisk argumentasjon

I avhandlingen min bruker jeg også deler av Perelman og Olbrecht-Tytecas teori, "Den nye retorikken". Dette er en filosofisk og altså ikke lingvistisk argumentasjonsteori. Det å benytte lingvistiske teorier for å si noe om argumentasjon ved hjelp av tall er ikke lett da tall per definisjon er ikke-lingvistiske enheter. Derfor ser jeg nytten av å trekke inn Perelman og Olbrecht-Tyteca. I denne artikkelen tenkte jeg å vise én av metodene jeg har forsøkt å utarbeide ved å benytte meg av Den nye Retorikken. Jeg mener at en form for argumentasjon i disse talene er å reformulere et tall ved hjelp av et annet tall hvor det siste tallet er sterkere argumentativt enn det

[3] Her baserer jeg meg på Geneveskolens studier av konnektorer (Roulet et al. 1991).

første. Perelman og Olbrechts-Tyteca (1992) fremstiller faktisk det lingvister kaller "reformulering" som retorisk metode for å "øke tilstedeværelsen av et argument i mottakers bevisthet" (ibid.: 194). Den enkleste teknikken vil – ifølge forfatterne - være repetisjonen, en annen teknikk kan være bruken av synonymer. Dette siste innebærer "gjentakelse av samme idé med hjelp av andre ord, man korrigerer progressivt og termene passer bedre og bedre" (ibid.: 238 , min oversettelse). De gir som eksempel et sitat fra Le Cid: *Va, cours, vole et nous venge (gå, løp, fly og hevn oss*). Vi er her kommet ned på analyser på mikronivå. Jeg foreslår at vi ser på bisetningen (b): *puisque vous proposez d'augmenter les taxes sur le gazole de plus de 10 centimes (près de 13 centimes à la pompe) c'est à dire bien au delà de ce que propose le Gouvernement (7 centimes soit un peu moins de 9 centimes à la pompe)*. Her har man 4 reformuleringer:

X	***markør***	***Y***
- plus de 10 centimes	*(...)*	*près de 13 centimes à la pompe*
- plus de 10 centimes (près de 13 centimes à la pompe)	*c'est-à-dire*	*bien au delà de ce que propose le Gouvernement*
- bien au delà de ce que propose le Gouvernement	*(...)*	*7 centimes soit un peu moins de 9 centimes à la pompe*
- 7 centimes	*soit*	*un peu moins de 9 centimes à la pompe*

Jeg begrenser meg videre til kun å analysere den første og den siste reformuleringen fordi disse har tall både i X og Y og jeg vil forsøke å vise hvordan tall kan brukes argumentativt. Er det sånn at forandring i tallverdien som sådan er nok til å gjøre en reformulering argumentativ? Dersom det var slik at bare tallverdien hadde noe å si for det argumentative innebærer det i den første reformu leringen at jo høyere tall jo bedre, mens i den andre ville det være motsatt: jo lavere jo bedre. Dette er fordi finansministeren vil vise at det er et stort sprik mellom de respektive forslagene til avgiftsøkning. Spørsmålet jeg skal forsøke å besvare er derfor: Er det slik at det faktisk er den mest egnete tallverdien som er benyttet? I skjemaet under ser jeg på tallene i X og Y i de to reformuleringene. I kolonnen helt til høyre lister jeg opp alternative uttrykksmåter for de respektive tallstørrelsene. Jeg er selvsagt klar over at de sistnevnte uttrykkene ikke kan erstatte de opprinnelige uttrykkene uten å forandre den argumentative meningen med hele avsnittet. Dette er fordi jeg ikke forandrer bare tallet men også bytter ut såkalt argumentative operatorer[4] som "mer enn", "mindre enn" med andre og argumentativt motsatte operatorer.

[4] For mer om argumentative operatorer, se Ducrot 1983.

Jeg kommer tilbake til forholdet mellom disse og argumentasjonen i avsnittet under.

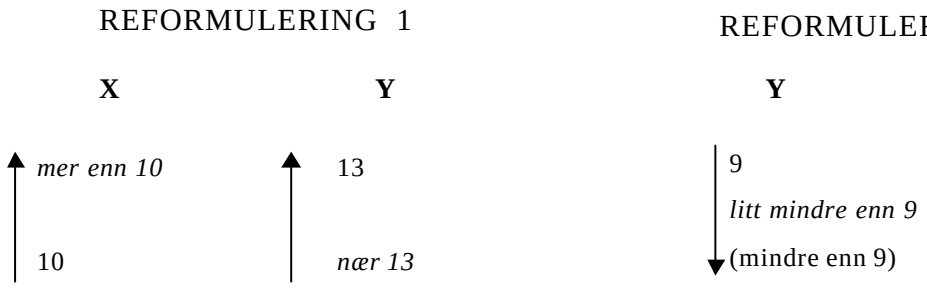
		Uttrykk på fransk	Min oversettelse		
			Faktisk uttrykk	Plausibel erstatning	
Reformulering 1:	(X)	*plus de 10*	*mer enn 10*	<	*mindre enn 11*
	(Y)	*près de 13*	*nær 13*	>	*mer enn 12*
Reformulering 2 :	(X)	*7*			
	(Y)	*un peu moins de 9*	*litt mindre enn 9*	<	*mye mer enn 8*

La oss ta den første reformuleringen først : ”Mer enn 10 centimes (nær 13 centimes ved pumpen)”. Ser man helt bort fra de språklige verdiene, de vil jeg komme tilbake til senere, så kunne X, ”mer enn 10”, vært uttrykt også som følger : ” mindre enn 11 ”. Siden 11 er større enn 10, så kan man ikke si at tallverdien som sådan er valgt ut for å argumentere for at økningen er høy. I Y, ”nær 13” kunne man ha hatt f.eks.”mer enn 12”. (Igjen, ser jeg bort fra all retorisk verdi man kan tillegge ordvalget.) 13 er større enn 12, man velger altså det høyeste tallet, og det kan ses på som argumentativt. I den neste reformuleringen, ”7 centimes det vil si litt mindre enn 9 centimes....”, har man i X et heltall, 7, som ikke kan uttrykkes på noen annen måte. Y, derimot : ”litt mindre enn 9” kan strengt tatt også uttrykkes ”mye mer enn 8”. Avsender forsøker i denne reformuleringen å understreke at avgiftsøken de foreslår ikke er høy. Altså, jo mindre tallverdi jo lavere avgiftsøkning. Igjen, ser vi kun på tallverdien, er det klart at det hadde vært mulig å benytte tallet 8 isteden for 9, og valg av tall som sådan anser jeg derfor ikke som argumentativt. For å oppsummere ser jeg altså på den første reformuleringen som argumentativ i den forstand at Y kan være valgt brukt på grunn av dens høye tallverdi. Jeg anser også denne reformuleringen for argumentativ fordi tallverdien i Y er høyere enn tallverdien i X, ettersom et illokutivt mål med denne reformuleringen er å understreke at avgiftsøkningen faktisk er høy. Perelman og Olbrecht–Tyteca snakker om at argumentet passer bedre og bedre, og det er nettopp det som skjer når man reformulerer her. Tallverdien blir høyere og høyere og passer dermed bedre og bedre til å underbygge en påstand om høy avgiftsøkning.

4.3 Argumentasjon i språket

Så over til det rent språklige i reformuleringene. Her vil jeg benytte Anscombre og Ducrots argumentasjonsteori, som tar utganspunkt i toposet. Det er selvsagt ikke rom for å gå i detalj i Anscombre og Ducrots toposteori i denne artikkelen, men forenklet kan man si at toposet er et universelt, generelt og graderbart prinsipp, en måte å oppfatte et ord eller en sekvens av ord på. For eksempel i setningene ”Per snakker mer enn Pål. Per er bråkete”, blir det å ”snakke mye” sett på som noe negativt. Dette er et prinsipp som er universelt i den forstand at mer eller mindre store grupper av mennesker vil være enig, det er generelt i den forstand at det gjelder i mange situasjoner, og det er graderbart i den forstand at <jo mer man snakker mye, jo mer negativt er det>, og <jo mindre man snakker mye, jo mindre negativt er det>. Hvordan benytte denne teorien for å analysere reformuleringene? Jeg fant isted at den første argumentative sekvensen bestod av følgende argument og konklusjon: *fordi dere foreslår å øke bensin- avgiftene.. -----> utviser dere et brennende økologisk engasjement.* Dersom man godtar min lesning kan man si at det argumentative forholdet kan uttrykkes med følgende topos: <jo mer man øker avgiften jo mer utviser man et brennende økologisk engasjement>. Hva gjelder den andre reformuleringen er denne argumentativt orientert i ”motsatt retning”. Med det mener jeg at den forsøker å understreke at det er snakk om en lavere avgiftsøkning. Vi får selvsagt ikke toposet: <jo mindre man øker avgiften, jo mer utviser man et

brennende engasjement>, derimot er poenget med denne reformulerende sekvensen å understreke ytterligere at avgiftsøkningen motbudsjettet legger opp til er høy. Man understreker altså forskjellene mellom disse to forslagene. Toposet kan formuleres som følger: <Jo lavere avgiftsøkning, jo større forskjell mellom budsjettforslagene>. Denne tolkningen baserer jeg på Anscombre og Ducrots (1983: 21) beskrivelse av argumentative markører som "plus de", "près de" og "moins de" som vi har i eksempelet, eller "mer enn", "nær" og "mindre enn" på norsk. Disse opptrer i setninger som fungerer som argument. Når de opptrer i et argument legger de begrensinger på hvilke konklusjoner dette kan føre til. "Plus de" og "près de" fungerer ikke naturlig i argumenter som fører til en konklusjon om at tallverdien de beskriver er lav. Dette kan illustreres ved hjelp av et enkelt eksempel. F.eks. "Pål kjøpte mer enn 10 karameller" eller "Pål kjøpte nær 10 karameller" fungerer mer naturlig som argument for en konklusjon om at "Det var mange!" enn for "Det var få!". De to motsatte argumentative retningene i reformuleringene kan uttrykkes som følger:

Vi ser at Y uttrykkes i begge reformuleringene som en verdi som er lavere enn en annen verdi. Den store forskjellen ligger i at mens "nær 13" er argumentativt orientert mot en konklusjon om at dette er en høy verdi, er "litt mindre enn 9" argumentativt orientert mot en konklusjon om at dette er lite. Også "mer enn 10", som utgjør X i den første reformuleringen, underbygger en konklusjon om at dette er en høy verdi.

5. Konklusjon

For å svare på spørsmålet stilt innledningsvis – "Kan reformulering være et instrument for å argumentere i økonomisk diskurs?" - er det klart at reformulering generelt sett er et verktøy som gjør diskurs klarere. Og, når finansministeren til stadighet reformulerer tall er dette derfor uten tvil med på å øke forståelsen av disse, men samtidig synes det klart at reformulering kan benyttes for å manipulere tall til å bli "penere". Jeg anser derfor reformulering av tall som en måte å argumentere på i økonomisk fagspråk.

6. Referanser

Andersen, Øyvin (1989) : Fagspråk som forskningsdisiplin, 1. del. Bergen. Universitetet i Bergen.

Adam, Jean-Michel (1992) : Les textes : types et prototypes. Paris : Nathan.

Anscombre, Jean-Claude (1995a): La théorie des topoï. Paris : Editions Kimé.

Anscombre, J.-C. (1995b): "Topique or not topique: formes topiques intrinsèques et formes topiques extrinsèques". Journal of pragmatics. Vol. 24. Amsterdam : Elsevier (115-142).

Anscombre, Jean-Claude & Ducrot, Oswald (1988): L'argumentation dans la langue. Paris : Mardaga.

Ducrot, O. (1980): Les échelles argumentatives. Paris : Les éditions de Minuit.

Ducrot, O. (1983): "Opérateurs argumentatifs et visée argumentative". Cahiers de linguistique française Nº5. Genève (7-36).

Ducrot, O. (1995): "Les modificateurs déréalisants". Journal of pragmatics. Vol. 24. Amsterdam : Elsevier (145-166).

Lorgen Jensen, Dagrun (2000) : "Reformulation dans le discours économique: Une stratégie argumentative?". Actes du 14ème congrès des romanistes scandinaves. Stockholm.

Perelman, Chaim & Olbrechts-Tyteca, Lucie (1992, 1st ed. 1958) : Traité de l'Argumentation. Bruxelles : L'université de Bruxelles.

Roulet, E., Auchlin, A., Moeschler, J., Rubattel, C., Schelling, M. (1991) : L'articulation du discours en français contemporain 3e édition. Berne, Peter Lang.